

درآمدی بر تمدن‌سازی

عقلانیت دینی

دکتر یونس غفاری پور

موسسه فرهنگی پژوهش محور حیات طیبه

نام کتاب: در آمدی بر تمدن سازی عقلانیت دینی
 مؤلف: دکتر یونس غفاری پور
 ناشر: انتشارات نور الحیات وابسته به موسسه فرهنگی
 پژوهش محور حیات طیبه
 نوبت چاپ: اول / زمستان ۱۳۹۷
 تعداد صفحات: ۱۰۰۰ جلد
 قطع: رقعی
 تعداد صفحات: ۱۵۰ صفحه
 قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۳۶۰-۹۲

آدرس مرکز نشر و بخش
 اصفهان، خیابان حافظ، مرکز مدیریت حوزه علمیه اصفهان،
 کتابفروشی عترة، ۰۹۱۳۸۸۷۷۶۷۷

سرشناسه
 عنوان و نام پدیدآور
 مشخصات نشر
 مشخصات ظاهری
 شابک
 وضعیت فهرست نویسی
 موضوع
 موضوع
 رده بندی کنگره
 رده بندی دیویی
 شماره کتابشناسی ملی

: غفاری پور، یونس، ۱۳۶۱ -
 : در آمدی بر تمدن سازی عقلانیت دینی / یونس غفاری پور.
 : اصفهان: نور الحیات، ۱۳۹۷.
 : ۱۵۰ ص.
 : ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۳۶۰-۹۲
 : فیبا
 : عقل گرایی (اسلام)
 : (Rationalism (Islam*
 : BP۲۳۹/۲/۴۷۵۴ ۱۳۹۷
 : ۲۹۷/۲۸۱۲
 : ۵۵۳۹۹۵۱

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۵	فصل اول، چیستی و اجزای تمدن
۵	تعریف تمدن
۱۱	درس ماهیت اجتماعی تمدن
۱۷	فصل دوم، اجزای تمدن
۲۳	نظام فرهنگی
۳۲	نظام سیاسی
۳۵	نظام اقتصادی
۳۷	سیستم ارتباطی نظام‌ها
۴۰	لایه‌های شکل‌دهنده تمدن
۴۱	لایه نظام‌های عینی و سیستم ارتباطی
۴۲	فرهنگ، لایه هویتی تمدن
۴۴	عقلانیت یا نظام باورهای جمعی بنیادی‌ترین عنصر
۴۵	فصل سوم، عوامل تمدن‌ساز
۴۷	وحدت
۵۲	اراده تمدنی
۵۵	اقتصاد، فرهنگ ماده‌گرایانه، جبر تاریخی و ...
۵۹	دین، جهان‌بینی و نظام باور جمعی
۶۳	عقلانیت تمدن‌ساز

۶۹.....	فصل چهارم، چیستی، اقسام و ضرورت عقلانیت
۶۹.....	چیستی عقلانیت
۷۶.....	اقسام عقلانیت
۷۸.....	عقلانیت نظری، عقلانیت بنیادین، حکمت
۸۰.....	عقلانیت عملی یا ابزاری
۸۸.....	ارزش و ضرورت عقلانیت
۹۶.....	کاربرد عقلانیت
۹۹.....	نمونه کارکرد عقلانیت
۱۰۳.....	فصل پنجم، عقلانیت دینی
۱۰۵.....	عقلانیت دینی مقابل ادیان ابراهیم
۱۰۸.....	عقلانیت دینی متکامل با دین اسلام
۱۱۰.....	عقلانیت دینی بر مبنای فطرت
۱۱۲.....	عقلانیت دینی، ارزش محور
۱۱۴.....	عقلانیت دینی حق محور نه خود محور
۱۱۶.....	معیار عقلانیت دینی
۱۲۵.....	فصل ششم، عقلانیت دینی تمدن ساز

مقدمه

- «هیچ شگفتی نباید داشت از این که برقی از گوشه‌ای بجهد؛ ... یک فکر نو، یک پیشنهاد نو برای بشریت مطرح شود و بر اساس آن فکر، یک نظام سیاسی در گوشه‌ای از دنیا بتواند یک ملت را گرد هم جمع کند، آن ملت ایستادگی کند، بلکه نتیجه‌ای حتمی است، که این تمدن مثل همه تمدن‌های دیگر رشد خواهد کرد.»^۱
- «آنچه آن تمدن را پدید آورد، یعنی اسلام و معارف زندگی‌ساز آن، هم اکنون نیز در اختیار ماست و به ما هشدار می‌دهد که «یا ایها الذین امنوا استجیبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم»^۲ «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! استجاب دهید به خدا و به رسول او (پیامبر) هرگاه شما را بخواند تا زنده کند شما را» ثابت کرده است ظرفیت آن را دارد که امت خود را به اعتدال مدنی و علمی و عزت و قدرت سیاسی برساند.»^۳

^۱ رهبر معظم انقلاب، ۱۳۷۹/۷/۱۴

^۲ انفال (۸)، آیه ۲۴

^۳ رهبر معظم انقلاب، ۱۳۷۶/۹/۱۸

- «هدف نهائی را باید امت واحده‌ی اسلامی و ایجاد تمدن اسلامی جدید بر پایه‌ی دین و عقلانیت و علم و اخلاق، قرار داد.»^۱

توجه به تمدن باشکوه اسلامی در قرون گذشته این سؤال را در ذهن پدید می‌آورد که منشأ شکل‌گیری تمدن اسلامی چه بوده است؟ پاسخ این سؤال تأثیر مستقیمی بر این اندیشه دارد که آیا این تمدن، بعد از این، توان تجدید حیات دارد یا نه؟

می‌توان عواید بیرونی همچون افول تمدن‌های دیگر را عامل شکل‌گیری تمدن اسلامی معرفی کرد و نیز تلاش اعراب مسلمان را در آن برهه در این فرایند اثرگذار دانست و یا اینکه برای اسلام نقشی اثرگذار و محوری در پیشرفت امت اسلامی قائل شد، بدین صورت که اسلام با ارائه مبانی و آموزه‌های بنیادی، مسلمانان را به درک و تحلیل مشترکی رساند، نگاهی بر مبنای عقلانیت و به دور از جهت‌گیری‌های دیگر، این نگاه را «عقلانیت دینی» نام می‌دهیم.

باید دانست، هیچ جامعه‌ای بدون تعمیم یک عقلانیت جمعی خاص شکل نمی‌گیرد. و نیز می‌دانیم ارزش عقلانیت در این است که

^۱ رهبر معظم انقلاب، ۱۳۹۰/۱۱/۱۴

هم ما را در دستیابی به نتایج درست یاری دهد و هم مبنایی برای دانستن درستی یا نادرستی نتایج شود، لذا منظور از عقلانیت در اینجا آن عقلانیتی است که ناظر به ارزش‌گذاری در اهداف است، یعنی تنها به ابرار گرفتن به عنوان ابزاری برای رسیدن به هدف بسنده نمی‌کند یا به بارت دیگر، تنها ناظر به «هدف» و «وسیله» نیست، بلکه علاوه بر آن در مقام ارزش‌گذاری نیز کارکرد دارد و لذا با دین ارتباط دوسویه پیدا می‌کند.

از آنجا که دین در نظر ارزش‌گذاری به مدد عقل می‌آید، لذا قید دینی برای عقلانیت، افق گسترده‌تری را نسبت به معنای رایج عقلانیت پیش رو قرار می‌دهد، عقلانیتی که قائل به نظام ارزشی است و آن را بر مبنای کمال ترسیم نموده و رفتارها را در همان نظام ارزشی سامان می‌دهد، عقلانیتی که نه بر مبنای سود و نفع بلکه بر مبنای فطرت و کمال‌طلبی فطری باشد. عقلانیت دینی به کار گرفتن توان عقل است هم در حوزه نظر و معرفت (عقلانیت نظری)، هم در حوزه رفتار و عمل (عقل عملی)، و هم در حوزه ارزش‌گذاری البته با حضور دین (عقلانیت ارزشی)، بدین معنا که عقل است که به درک موجهی از خدا، جهان و انسان می‌رسد و عقل است که راه رسیدن به درک موجه

اولیه را ترسیم می‌کند. بنابراین قید دینی، قیدی نیست که موجب ضیق در گستره عقلانیت شود بلکه برعکس، از محدودیت‌های گوناگونی که در حوزه عقلانیت صورت پذیرفته، احتراز می‌کند. در واقع ادعا این است و ثابت خواهد شد که این انبیا هستند که از عقل گفته و به عقلانیت فراخوانده و تفسیر عمیق‌تر و جامع‌تری از عقلانیت ارائه می‌دهند. مدعی تنظیم عقلانی کلیه رفتارهای فردی و جمعی بشر است. چنانچه نماید که حیات بشر بدون ملاحظه شدن در پروسه مبدأ و معاد، بدون در نظر گرفتن مفهوم کمال هرگز نمی‌تواند به تمام معنا عقلانی باشد. و لذا است که در روایت هدف از بعثت انبیاء را آثاره عقول برشمرده و عقل را کار رسولان از حجج الهی برشمرده است. ما باور داریم که تحقق تمدن نوین اسلامی متوقف بر ارائه الگوی صحیحی از عقلانیت دینی تمدن‌ساز است. بنابراین باید بپذیریم این الگو باید برپایه مصادیق و نمونه‌های عینی از به کار بستن عقلانیت اسلامی در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی تدوین شده و قابل استفاده و به کارگیری در جامعه امروز باشد، بنابراین نوشته حاضر می‌تواند درآمدی بر نظریه ساخت تمدن نوین اسلامی بر مبنای عقلانیت دینی به شمار آید.